

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 0 7 2 5 1 1 1 2

JESENSKI ROK

ZGODOVINA

☰ Izpitna pola 2 ☰

Četrtek, 30. avgust 2007 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese s seboj naliivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z naliivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. Nečitljive rešitve in nejasni popravki se točkujejo z nič (0) točkami.

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog.

Ob naloga je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kolikor jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno.

SLOVENCI V PRVIH DVEH DESETLETJIH PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

1. Po drugi svetovni vojni se je oblast v Jugoslaviji spremenila. Leta 1945 je bila razglašena Federativna ljudska republika Jugoslavija. V krajšem razmišljanju opišite povojni prevzem oblasti. Pri tem upoštevajte naslednje elemente: kandidatna lista na volitvah leta 1945, volilna pravica, izvedba volitev in nepravilnosti pri izvedbi volitev, razglasitev republike in sprejetje ustave ter nosilci formalne in dejanske oblasti.

(5 točk)

Na predvečer volitev 11. novembra 1945 je radio Beograd opozoril, da »bodo ostali doma ali oddali svoj glas v sramotno skrinjico 'brez liste' samo sovražniki svobode in demokracije ter tuji agenti«. Kot je očitno iz te preteče napovedi, državljeni niso imeli dosti izbire ...

(Vir: Pirjevec, J., 1995: Jugoslavija 1918–1992, str. 162, 163. Založba Lipa. Ljubljana)

2. Po vojni je prišlo v Sloveniji do obračuna s političnimi nasprotniki. Po zunaj sodnem poboju domobrancov je bilo več sodnih procesov. Razložite, komu so sodili na procesih pred sodišči narodne časti, kdo so bili obtoženci v dachavskih procesih in komu so sodili v Nagodetovem procesu.

(3 točke)

Slika 1: Sojenje članom konzulte pred sodiščem narodne časti

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 836.
Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

3. Katoliška cerkev je bila novi oblasti najmočnejša opozicijska sila. Navedite dva ukrepa oblasti proti Cerkvi takoj po vojni.

(2 točki)

Redovnice v svojih oblekah ne morejo biti v državni službi. To je prizadelo tiste, ki so delale v šolah in bolnicah, kajti privatnih šol in bolnic ni bilo več. Takega zakona pa v Srbiji ni bilo. Zato so slovenske sestre odšle v srbske bolnice.

(Vir: Zgodovina Cerkve na Slovenskem, str. 239. Mohorjeva družba. Celje, 1991)

4. Opozicija oblasti se je porajala tudi znotraj OF (LF). Kateri slovenski politik je prvi očital povojni oblasti, da nekritično prevzema sovjetsko prakso?

(1 točka)

5. Po vojni sta bili izvedeni agrarna reforma in kolonizacija.

Kdaj je bil sprejet zakon o agrarni reformi in kolonizaciji?

Komu so odvzeli največ obdelovalne zemlje?

Navedite dve območji kolonizacije v Sloveniji po drugi svetovni vojni.

(3 točke)

Tabela 1: Zemljški sklad v Sloveniji, ustvarjen z razlastitvami in zaplembami (stanje 1. 7. 1947)

Razlastitve

Vrsta posestev	Število	Obdelovalna	Pašniki	Planine	Gozdovi	Drugo	Skupaj
Veleposestva	307	6512	1872	231	32698	1005	42320
Posest bank, podjetij	245	1454	866	330	13323	2048	18023
Posest Cerkve	431	5039	1373	4328	29904	8011	48657
Nekmetje	1208	5390	1128	51	7087	177	13835
Kmetje – presežki	167	980	366	/	2716	44	4107
Posest brez lastnika	50	120	15	/	150	5	293
Slovensko primorje	462						27415

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 885. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

6. Poleg agrarne reforme je bila v Jugoslaviji izvedena nacionalizacija.
Obkrožite črki pred pravilnima trditvama, povezanimi z nacionalizacijo.

(2 točki)

- A Naftna industrija, črna metalurgija, industrija in del nekovinske industrije so bili podržavljeni še pred uradnim začetkom nacionalizacije.
- B S prvo povojno ustavo so bila nacionalizirana vsa podjetja v Jugoslaviji.
- C Leta 1948 je bil sprejet zakon o nacionalizaciji železnice in vseh gozdov.
- D Nacionalizacijski proces je bil končan leta 1958 z nacionalizacijo zasebnih hiš, stanovanj in poslovnih prostorov.

7. Po vojni je bilo najprej treba poskrbeti za obnovo.
Navedite, čemu je bila dana prednost pri obnovi
(dve navedbi) in kdo vse je pri obnovi sodeloval.

(2 točki)

Slika 2: Čiščenje ruševin v Mariboru

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 870.
Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

8. Katera mednarodna organizacija, ki je delovala v sklopu OZN, je po vojni pošiljala pomoč Jugoslaviji?

(1 točka)

Dne 17. 7. 1945 je pristal v luki Trst s/s Sreča s tovorom volne, medicinskih preparatov, traktorjev, kože in čevljev, s kamioni, poljedelskim orodjem in stroji, obleko, margarino, moko, milom, ribjim oljem, čajem, kavo, vrvmi, mlekom itn. v težini kgr 2,843. 236. Blago je odšlo v DFJ v 220 vagonih.

(Vir: Prinčič, J., 1997: Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji, str. 41. Modrijan. Ljubljana)

9. Jugoslovansko in s tem tudi slovensko gospodarstvo se je zgledovalo po Sovjetski zvezi. Tako je bila kmalu po vojni uvedena prva petletka.
Pojasnite izraz petletka.
Kdaj je bilo obdobje prve petletke?
Kateri gospodarski panogi (dejavnosti) je bila v njej dana prednost?

(3 točke)

10. Spremembe je po vojni doživelo tudi kmetijstvo.
Oblast je najprej uvajala obvezni odkup in nato so kmetje doživljali še kolektivizacijo.
Pojasnite ta dva ukrepa.

(2 točki)

OBVEZNI ODKUP

Slika 3: Obvezen odkup

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 897.
Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

KOLEKTIVIZACIJA

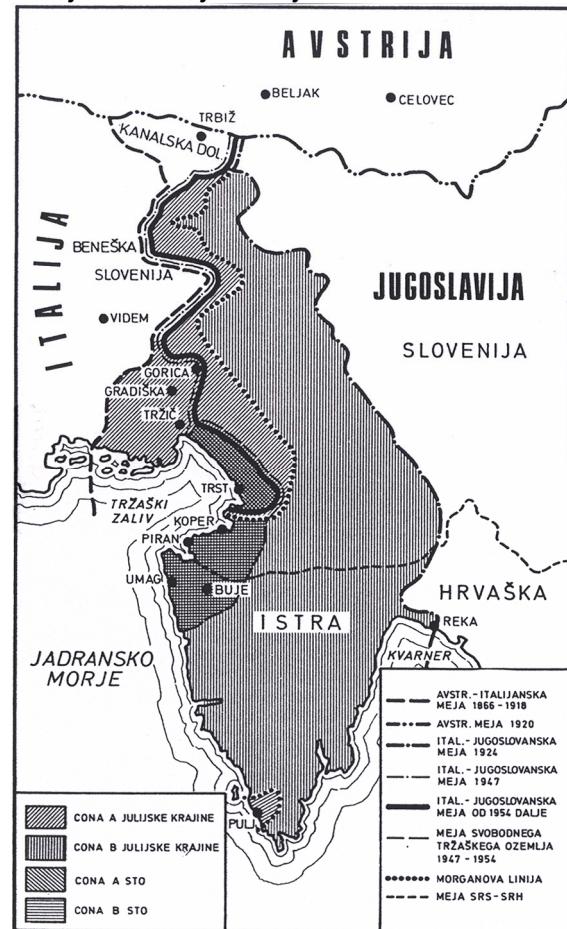
11. Po drugi svetovni vojni se je naša zahodna meja premaknila.

Pojasnite, kako so razdelili ozemlje Julijanske krajine leta 1945 in kdo je upravljal to ozemlje. Kje in katerega leta je bila podpisana mirovna pogodba z Italijo?

Kaj je določala mirovna pogodba z Italijo o Julijski krajini?

(3 točke)

Zemljevid 1: Julijsko krajino v letih 1945–47

(Vir: Zgodovina Slovencev, str. 930. Cankarjeva založba. Ljubljana, 1979)

12. Leta 1947 je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje (STO), ki je postalo tudi eno izmed kriznih žarišč med hladno vojno.

Poveži stolpca, povezanima s STO, tako da črko iz levega preneseš na črto v desni stolpec.

(3 točke)

A ustanovitev STO	_____ mirovna pogodba z Italijo
B konference A	_____ spomladis 1948
C konference B	_____ jugoslovanska vojaška uprava
D nameščanje vojaških enot ob meji	_____ jeseni 1954
E (drugi) londonski memorandum	_____ poleti 1953
F predlog zahodnih držav, da celotno ozemlje STO prepustijo Italiji	_____ britansko-ameriška uprava

13. Kljub spremembi zahodne meje po drugi svetovni vojni je del Slovencev ostal zunaj meja Jugoslavije. Slovencem je Avstrija zagotovila manjšinske pravice v 7. členu avstrijske državne pogodbe, Italija pa se je obvezala spoštovati manjšinske pravice leta 1947 in z londonskim memorandumom.

Pojasnite, kako se te pravice spoštujejo v šolstvu v obeh državah.

(2 točki)

14. Leta 1947 je bil ustanovljen Informbiro kot posvetovalni organ za izmenjavo izkušenj med komunističnimi partijami. Dejansko pa si je hotel Stalin podrediti delovanje nacionalnih partij in jim vsiliti sovjetski model socializma.

Razložite vzrok, zaradi katerega je izbruhnil spor med Jugoslavijo in SZ ter njenimi vzhodnoevropskimi sateliti, in navedite leto, v katerem se je spor začel.

(2 točki)

15. Informbiro se je v obračunu z vodstvom KPJ naslanjal tudi na domače sile. Kakšno ime se je uveljavilo za te privržence »zdravih sil« v KPJ? Pojasnite, kaj se je zgodilo z ljudmi, ki so jih oblasti obtožile, da pripadajo »zdravim silam« (v pojasnitv vključite dva argumenta).

(2 točki)

Informacijski biro ne dvomi, da v delu KPJ ne bi bilo dovolj zdravih elementov, zvestih marksizmu-leninizmu, zvestih internacionalnim tradicijam KPJ, zvestih enotni socialistični fronti. Naloga teh zdravih članov KPJ je, da prisilijo svoje današnje voditelje, da odkrito in pošteno priznajo svoje napake in jih popravijo, da se vrnejo k internacionalizmu ...

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi 1, str. 92. DZS. Ljubljana)

Slika 4: Goli otok

(Vir: Gabrič, E., 2002: Zgodovina 4, str. 220. DZS. Ljubljana)

16. Naštejte dva ukrepa oziroma načina, s katerima so Sovjetska zveza in vzhodne države že ele disciplinirati Jugoslavijo.

(2 točki)

17. V letih 1951–1952 je bil uveden nov gospodarski sistem. Odločilni razlog za pomembno sistemsko spremembo je bil, da je centralistični planski sistem popolnoma odpovedal, ko je bilo treba premagati velike težave, nastale zaradi gospodarske blokade vzhodnih držav in neurejenih odnosov z zahodnimi državami.

Obkrožite črke pred tremi odgovori, ki označujejo uvajanje tega novega gospodarskega sistema.

(3 točke)

- A Država ne nastopa več kot neomejena lastnica proizvajalnih sredstev.
- B Upravljanje proizvajalnih sredstev je država formalno v celoti prepustila delavskim svetom.
- C Prvi delavski sveti so začeli v Sloveniji nastajati že spomladi 1951. leta.
- D Upravljanje večine panog je bilo formalno še naprej v rokah zvezne državne uprave.
- E Novi gospodarski sistem je veliko pripomogel k hitri gospodarski rasti, ki se je začela z letom 1953 in potem stopnjevala vse do leta 1960.
- F Gospodarska politika velikih podjetij je bila izključno v rokah sposobnih direktorjev.

18. Spremenjeni odnosi v gospodarstvu so vplivali tudi na spremenjeno vlogo partije v družbi. Zaradi teh razlogov se je Komunistična partija na kongresu leta 1952 preimenovala.

Kako se je odslej imenovala glavna politična sila v Sloveniji?

(1 točka)

19. Industrija je postala vodilna gospodarska panoga ter je sredi petdesetih let prispevala skoraj polovico družbenega proizvoda Slovenije in večino njenega izvoza. Nagla industrializacija pa je imela tudi veliko negativnih posledic.

Navedite dve slabi strani nagle industrializacije.

(2 točki)

20. Proti koncu petdesetih in začetku šestdesetih let se je začela dvigovati življenska raven prebivalstva.

Navedite štiri predmete široke porabe, ki so se v tem obdobju začeli uveljavljati pri nas.
Kako se je popularno imenoval avtomobil na sliki, dostopen širšim slojem?

(3 točke)

Slika 5

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 1088.
Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

21. V začetku šestdesetih let se je v vodstvu ZKJ začela ostra delitev med zagovorniki centralističnega in samoupravnega modela.

Pripišite imenoma avtorjev ustrezni model ureditve, ki sta ga zagovarjala.

(1 točka)

Aleksander Rankovič _____

Edvard Kardelj _____

22. Začele pa so se tudi korenite gospodarske reforme, katerih glavni načrtovalec je bil Boris Kraigher in ki so dosegle največ sprememb leta 1965.
 Navedite dva elementa temeljne gospodarske reforme v 60. letih, ki ju razberete iz vira.
 Po karikaturi navedite temeljni ukrep v zvezi z utrditvijo dinarja leta 1965.

(3 točke)

Reforma je vojna, ki jo moramo izbojevati v revolucionarnem procesu, in zahteva vojno disciplino. – Utrditev dinarja je bistvo reforme. – Dokler ne bomo trga stabilizirali in dinarja utrdili, bosta vsako novo povečanje stopenj in prispevkov in povečanje cen pomenili novo delitev narodnega dohodka in inflacijo. – Reforma mora omogočiti bolj usklajene odnose v cenah tako na domačem trgu kot v menjavi s tujino in to uporabiti kot kriterij za razvijanje lastne surovinške osnove. – Glavna naloga gospodarstva je modernizacija, osvojitev svobodne intenzivne proizvodnje na podlagi specializacije in kooperacije v mednarodnih okvirih. – Zunanjetrgovinski in devizni režim naj zagotovi izvajanje selektivne politike ter normalne možnosti gospodarjenja gospodarskim organizacijam, ki ekonomsko uspešno poslujejo. Zato je potrebna določena možnost razpolaganja z lastnimi deviznimi sredstvi. – Potrebno je svobodnejše delovanje trga ...

(Vir: Prinčič, J., 1997: Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji, str. 59. Modrian. Ljubljana)

Slika 6: Karikaturist Božo Kos je v Pavlihi tako pospremil rojstvo novega dinarja

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 2, str. 1047.
 Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

23. Leta 1969 je nastala kriza med Izvršnim svetom Republike Slovenije in Zveznim izvršnim svetom, ki je izzvala proteste po vsej Sloveniji.

Zaradi katere afere je izbruhnil konflikt med Zveznim izvršnim svetom in Izvršnim svetom Republike Slovenije in zakaj?

Kdo je bil takrat predsednik Izvršnega sveta Republike Slovenije?

(2 točki)

24. V šestdesetih letih se je znotraj dela jugoslovanske partije začelo prizadevanje za spremembe obstoječega sistema.

Pojasnite pojem partijski »liberalizem«.

Kateri organi naj bi v posameznih republikah dejansko prevzeli oblastno vlogo?

Za čigave interese so se zavzemali predstavniki partijskega »liberalizma«?

Kakšno politično nevarnost je videl v tem konservativni del partijskega vrha in kako se je na to odzval?

(4 točke)

25. S številkami od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek) označite pravilno časovno zaporedje dogodkov. Pri tem si pomagajte z navedenimi letnicami: 1946, 1948, 1955, 1958, 1963, 1967.

(3 točke)

Sprejetje ustave FLRJ

Normalizacija odnosov s Sovjetsko zvezo z beograjsko deklaracijo.

Sprejetje ustave, s katero se je FLRJ preimenovala v SFRJ.

Stane Kavčič začne razvijati nov koncept tržnega in v svet odprtega gospodarstva.

Prepoved Revije 57 in začetek preganjanja enega njenih soustvarjalcev Jožeta Pučnika.

Nacionalizacija kulturnih, prometnih in znanstvenih ustanov.

PRAZNA STRAN